

Яворская В. В., Адобовская М. В., Чубрей А. С. Структурно-функциональная модель подготовки будущих учителей географии.

В статье рассматривается подготовка учителя географии, предложены функциональные и структурные компоненты, входящие в модель подготовки учителя географии. Проанализировано описание функционально-структурной модели подготовки педагога, определение уровней готовности будущего учителя географии к будущей работе в школах. Проанализированы основные понятия, касающиеся качественной подготовки будущих учителей географии, показана роль интерактивных методов в подготовке студентов. Раскрыто влияние интерактивных методов на повышение качества образования при применении в профессиональной подготовке студентов высших учебных заведений. В статье рассматриваются теоретические основы построения модели формирования профессиональной компетентности будущих учителей географии. Отмечено, что в процессе ее разработки нужно учитывать общепризнанные в педагогической науке методологические ориентиры.

В работе проведен анализ основных положений системного подхода, что позволяет утверждать, что процесс подготовки будущих учителей географии к профессиональной деятельности с применением интерактивных технологий может быть определен как сложная педагогическая система, то есть целостная совокупность различных видов деятельности и элементов, находящихся в противоречивом единстве и взаимосвязи с внешней средой, предполагает учет влияния всех факторов, влияющих на нее и акцентирует внимание на взаимосвязях между ее элементами.

Ключевые слова: подготовка будущего учителя географии, модель системы, системный подход, структурно-функциональная модель, функциональные компоненты подготовки учителя географии, структурные компоненты подготовки учителя географии, уровень готовности к профильному обучению.

Yavorskaya V. V., Adobovska M. V., Chubray A. S. Structural-functional model of preparing future teachers of geography.

The article discusses the preparation of a teacher of geography, proposed functional and structural components included in the model of training a teacher of geography. The description of the functional-structural model of teacher training, determination of the readiness levels of the future teacher of geography for future work in schools is analyzed. The basic concepts relating to the quality training of future teachers of geography are analyzed, the role of interactive methods in the preparation of students is shown. The influence of interactive methods on improving the quality of education when used in vocational training of students of higher educational institutions is disclosed. The article discusses the theoretical foundations of building a model of the formation of professional competence of future teachers of geography. It was noted that in the process of its development it is necessary to take into account the methodological guidelines that are generally recognized in pedagogical science.

The paper analyzes the main provisions of the systems approach, which suggests that the process of preparing future teachers of geography for professional activity using interactive technologies can be defined as a complex pedagogical system, that is, an integral set of various activities and elements that are in contradictory unity and relationship with the external environment, involves taking into account the influence of all factors affecting it and focuses attention on the relationship between its elements.

Keywords: future geography teacher training, system model, system approach, structural-functional model, functional components of geography teacher training, structural components of geography preparation, level of readiness for specialized training.

УДК 373.3.016:73/76(075.3)

Янковська І. М., Подусевська О. С.

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ КОЛЕКТИВНОЇ ТВОРЧОЇ СПІВПРАЦІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглядається проблема формування умінь колективної творчої співпраці молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. Обґрунтовано актуальність застосування вчителем початкової школи технології колективного способу навчання на уроках образотворчого мистецтва. Авторами розглядаються методичні поради з досвіду педагогічної діяльності у роботі з учнями початкової школи щодо проблеми дослідження.

Ключові слова: початкова школа, колективний спосіб навчання, творчі здібності, уміння колективної творчої співпраці, генерація творчих ідей, творча діяльність.

Прогресивні зміни в житті людства в ХХІ столітті зумовлюють формування суттєво нових відносин між людьми у інформаційному суспільстві. Нові технології, глобалізація, інформаційний простір в Інтернеті відкривають нові можливості та безмежно цікавий світ для розвитку особистості. Безумовно, такі докорінні зміни сучасності не можуть стояти осторонь системи

освіти.

Згідно із Законом України “Про освіту” метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству.

Концепцією Нової української школи та Законом України “Про освіту” визначено ключові засади глобальної реформи освітньої сфери, які закладені в Типових освітніх програмах для закладів загальної середньої освіти.

Зважаючи на реформування початкової освіти, зацікавленість викликає визначена **мета**, яка передбачає всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Отже, стратегічним завданням реформування освіти в Україні є формування освіченої, творчої особистості. Тому, сучасна педагогічна наука і практика зосередили увагу на пошуках технологій навчання, які б забезпечили всебічний розвиток особистості школяра і сприяли його самовираженню. А саме, нових педагогічних можливостей, що пов’язано насамперед з відмовою від традиційного навчання та виховання, з ідеєю цілісного педагогічного процесу як системи, що спирається на теорії загальнолюдських цінностей, гуманізації, особистісно-орієнтованому підходу, пріоритету суб’єкт-суб’єктних відносин [1].

Коллективна творча діяльність молодших школярів на уроках “Мистецтва” не тільки вирішує завдання естетичного і художнього виховання дітей, але й активно впливає на формування свідомості учні, дає можливість розвивати вміння і навички до творчої співпраці разом, спілкуватися, взаємно допомагати одне одному [5].

Дітям молодшого шкільного віку дуже подобається спільна діяльність зі створення одного загального малюнку, аплікації, конструкції. Особливого задоволення їм приносить спільний результат, який має більш багатий зміст і емоційний вплив, ніж індивідуальна робота. Діти розуміють, що разом у них виходить краще і цікавіше, ніж у кожного окремо. У процесі колективної творчої діяльності створюються сприятливі умови для спілкування дітей один з одним і з педагогом, обговорення того, що вони створюють і як це краще зробити. Виконавши роботу, діти разом радіють результату, що, звичайно, об’єднує їх.

Для нашого дослідження велику цінність становлять праці науковців, присвячені проблемам організації колективної навчальної діяльності. Це праці таких науковців: Я. Бурлака, В. Дьяченка, Х. Лійметса, К. Нора, І. Первіна, О. Пометуна, Г. Цукермана, О. Ярошенка. А також праці, присвячені організації колективної виховної діяльності школярів і студентів Ю. Гільбуха, І. Іванова, С. Карпенчука, О. Киричука. Автори наголошують, що технологія колективного навчання відіграє важливу роль у навчально-виховному процесі, адже вона побудована на співробітництві, на організації взаємодії, що передбачають активну участь усіх без винятку учнів у вирішенні спільного завдання при безпосередньому чи опосередкованому керівництві вчителя.

Однак, варто звернути увагу на дослідження Б. Теплова, Л. Виготського, С. Сисоевої, Л. Горюнової, П. Енгельмеєра, Н. Ветлугіної, О. Лука, які зробили великий внесок в обґрунтуванні проблеми розвитку творчих здібностей дітей. А також педагога І. Лернера, який довів, що практично всіх дітей можна навчити творчого мислення, особливо, якщо починати цю роботу в молодшому шкільному віці. Як показали дослідження А. Реан, Л. Симановського, Я. Коломінського на розвиток кожної особистості школяра впливають міжособистісні стосунки, які в свою чергу також діють на розвиток не тільки особистісних якостей, але й творчого мислення учнів, їх творчої діяльності, творчих здібностей.

Проте, незважаючи на всі досягнення і твердження науковців, епоха XXI століття вимагає еволюційного підходу до здійснення навчально-виховного процесу на уроках мистецтва, а саме використання нових нестандартних методів, підходів, матеріалів, впровадження нових технологій. Водночас, формат нового вчителя, який має стати генератором ідей та провідником у безмежний світ творчості та творчої самореалізації для учнів початкової школи.

На зміну традиційному підходу щодо передання знань, умінь і навичок, вчитель має розвивати в учнів здатність до творчого мислення. А також, навчити учнів бути креативними, це

можливо тільки на власному прикладі, якщо він сам буде створювати креативні речі і надихати учнів творити свої шедеври. Він має зародити в учнів бажання бути дослідником світу навколо себе, бути допитливим, зацікавленим як спостерігачем, так і позитивним перетворювачем простору навколо себе. Учні не повинні отримувати готову інформацію від вчителя. Діти бачать багато цікавого навколо себе і задають питання для того, щоб самим сприйняти, проникнутись і усвідомити, висловити власні ідеї, можливо і помилитися, доводити свої думки, не боятися експериментувати та вийти за рамки встановлених шаблонів. Вчитель має спрямовувати свою діяльність на розвиток у учнів бажання створювати на уроках власні “шедеври сьогоdnішнього дня”. Щоб все це стало можливим, вчитель має бути підготовлений, озброєний знаннями та практичними навиками.

Дослідження проблеми формування умінь колективної творчої співпраці молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва, сприяло визначенню **мети** нашої **статті** у розгляді особливостей цього процесу під час педагогічної практики.

Урок мистецтва є особливим предметом шкільної програми, де учень пізнає та відкриває для себе невідоме про навколишній світ, дізнається про шедеври мистецтва, і на основі вражень здійснює особисту художню діяльність. На уроці він відчуває себе невід’ємною частиною творчого життя людства, набуває емоційно-морального досвіду, який буде необхідний йому для життя, для оволодіння способів пізнання світу. Тому, на уроках мистецтва вчитель має створювати доброзичливу атмосферу для того, щоб навчити давати оцінку навколишній дійсності, для надання можливості учням висловлювати власні думки без оцінних суджень, забезпечувати толерантність до поглядів інших під час творчої діяльності та її результату, надавати кожному учню право на помилку.

Учитель має створити умови, в яких учень займає позицію дослідника світу мистецтва і самого себе. На нашу думку, саме технологія колективного способу навчання створює найкращу атмосферу для проживання творчого життя учнів в межах свого класу, а поділ класу на мікрогрупи, в яких учні виконують свої творчі завдання, дає змогу виявити творчі здібності кожного, але вже в колективній діяльності.

Практичний досвід нашої роботи підказує, що завдяки використанню технології колективного способу навчання на уроках мистецтва в учнів розвиваються якості творчої особистості: ініціативність, прагнення до самоосвіти, самонавчання, а також бажання співпрацювати в однокласниками за для досягнення поставленої цілі.

Для повнішого розуміння окреслених проблем необхідно згадати, що *колективне навчання* – це лише таке навчання, при якому колектив навчає кожного свого члена, і кожен член колективу бере активну участь у навчанні своїх товаришів по спільній навчальній роботі [2].

Використання технології колективного способу навчання на уроках образотворчого мистецтва формує у молодших школярів уміння колективної творчої співпраці, шляхом пробудження в них прагнення до творчості, бажання до світо-пізнання через реалізацію творчих ідей та проектів у колективному виконанні. Завдання, які має ставити перед собою вчитель, під час використання даної технології є наступними: ведення діалогу в парі, групах, колективі в цілому; а також формування *умінь*: колективного творчого мислення; відповідальності перед учасниками творчого процесу, самостійності у прийнятті рішень; умінь слухати та чути думку інших, приймати її і відстоювати її; умінь висловлювати свою думку, вносити свої пропозиції; умінь приймати нестандартні рішення у різних ситуаціях в практичній роботі у колективі; розвивати позитивні емоції, такі як: зацікавленість, здивування, задоволення і радість від спільної творчої діяльності та досягнутих результатів, бажання досліджувати та відкривати для себе раніше невідоме; формування світоглядних ідей: бачити красу світу навколо себе і відобразити її різними засобами і способами, бережно та чуйно ставитись до навколишнього середовища.

Аналіз літературних джерел з проблеми дослідження дав можливість зрозуміти, що *колективний спосіб навчання* – це організаційна структура навчально-творчого процесу, в якій переважає форма організації навчання в парах змінного складу. Така форма організації надає можливість працювати колективно, співпрацювати і, водночас, формує самостійне мислення, розвиває мову та інші індивідуальні здібності учнів, одночасно підвищуючи якість знань, умінь та навичок, формувати способів діяльнісно-практичну сферу особистості, комунікативні її якостей.

Варто зазначити, що форма діяльності людини, яка спрямована на створення якісно нових суспільних цінностей є *творчою*. Стимулом до творчої діяльності слугує проблемна ситуація, яку неможливо вирішити на основі наявних даних традиційними способами.

Водночас, *колективна творча діяльність* – це діяльнісний, творчий механізм організації колективних творчих справ, де діти і дорослі створюють те, на що здатні.

Ще вважаємо необхідним згадати, що *колективна творча справа* – це організація і проведення спільних справ, ситуацій колективного спілкування не за шаблоном, не за визначеним сценарієм, а з видумкою, грою, фантазією, імпровізацією.

На додаток до висловленого, майже вичерпним можна назвати тлумачення сутності *“колективна творча співпраця”* – це виконання певної справи, що планується, готується, виконується, удосконалюється та обговорюється молодшими школярами разом із вчителем, і ця спільна справа є творчою, оскільки під час її виконання кожен учасник вносить свій творчий вклад від якого залежить загальний результат.

Важливу роль відіграє технологія колективного навчання у досягненні виховної функції. У колективній навчальній діяльності формується колективізм, моральні, гуманні якості особистості. Важливу роль у формуванні цих якостей відіграють особливості організації колективної роботи; розподіл функцій і обов'язків між учасниками діяльності, обмін думками, взаємна вимогливість і допомога, взаємоконтроль і самооцінка.

Технологія колективного навчання виконує й організаційну функцію. Полягає вона в тому, що учні вчаться розподіляти обов'язки, вчаться спілкування один з одним, вирішують конфлікти, що виникають у спільній діяльності. В колективній роботі дитина бере на себе функції вчителя і виконує дорослі види діяльності [2].

Колективна форма організації навчальної діяльності полягає у спільних зусиллях учнів щодо вирішення поставлених учителем завдань: спільне планування роботи, обговорення і вибір способів вирішення навчально-пізнавальних завдань, взаємодопомога та співпраця, взаємоконтроль і самооцінка. Учні ділять на групи по 4-6 осіб. Групи формують з однаковим (гомогенним) або із змішаним (гетерогенним) складом учнів за успішністю. Ефективнішою є група зі змішаним складом учнів. Колективну навчальну роботу організують при виконанні дослідів і практичних робіт, міні-проектів, робіт на навчально-дослідних ділянках, а також під час засвоєння, повторення, застосування, узагальнення та систематизації знань. Колективна робота ефективніша, якщо групи очолюють консультанти (асистенти), призначені вчителем [3, с. 158].

Досвід свідчить, що технологія колективного способу навчання має багато переваг. По-перше, воно допомагає учням розібратися, що саме їм потрібно, щоб знайти рішення або взяти участь у творчій роботі, і для цього їм не обов'язково знати всі відповіді або бути фахівцями. У невеликих групах вони вчаться думати й говорити про те, що вивчають. Колективне навчання покращує творче й критичне мислення, учить самооцінці та повазі до своїх товаришів. Ще одна перевага колективного навчання полягає у взаємодії учнів один з одним. Для них стане далеким дух суперництва, їм більш не захочеться “побити” кого-небудь кращим знанням предмета, а навпаки, вони будуть схильні допомогти своїм товаришам, і не тільки в навчанні [2].

Парна і групова робота мають значні переваги, де відбувається відпрацювання конкретних умінь і навичок у режимі діалогу. Невеликі групи дають змогу вчителю бачити кожного у процесі практичної діяльності, сприяють виникненню стійких зв'язків між усіма присутніми, стимулюючи процеси глибокого осмислення діяльності, полегшують результативності процесу. Парна і групова діяльність – це спільна діяльність вчителя й учнів, що дає змогу реалізувати природне прагнення до спілкування, взаємодопомоги та розвитку творчості [4].

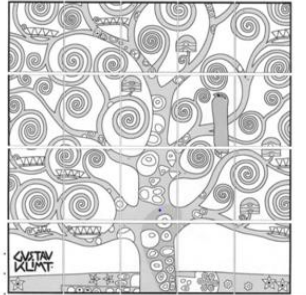
Використання технології колективного способу навчання, зокрема групової та парної роботи, дуже широко використовуються у американській та британській системі освіти. В American Creation Academy (Американській академії творчості), що була заснована в 1997 році в арабській країні Кувейт, технології колективного способу навчання практично застосовуються на уроках мистецтва.

На уроках образотворчого мистецтва в New English School (Новій Англійській Школі, країна Кувейт) з британською системою навчання, досить цікавою, на наш погляд, є колективна робота учнів початкових класів, яка називається “Tree of Life” (“Дерево життя”), автором якої є австрійський художник-символіст Густав Клімт (1862–1918).

Колективну роботу здійснено наступним чином: 1) для роботи було надано 20 заготовок з малюнком “Дерево життя” для кожного учня по одному аркушу; 2) учням пропонувалось розмалювати свій аркуш будь-якими кольорами; 3) всі 20 малюнків зібрали у велике панно.



Картина "Дерево життя"



Малюнок "Дерево життя" Панно "Дерево життя"



Також не менш цікаві приклади виконання колективної творчої співпраці на уроках мистецтва учнями початкових класів були представлені на Фестивалі освіти, який проходив у 2017 році в арабській країні Катар, а саме: 1. Проект "Наша Сонячна система" виконаний в малій групі за участю 4-х учні під керівництвом вчителя мистецтв (див. фото 1). 2. Проект "Місто і дороги" виконаний в малій групі за участю 6-ти дітей під керівництвом вчителя мистецтв з використанням паперу, картону, пластику, дитячих іграшок (див. фото 2).



Фото 1



Фото 2



Фото 3

3. Проект "Традиції минулого" – колективна творча співпраця класу під керівництвом вчителя мистецтва (використанням паперу, фарб, картону, тканин, пластиліну та елементів декору) (див. фото 3).

Результати дослідно-експериментальної роботи проведеної нами з проблеми формування умінь колективної творчої співпраці молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва дають змогу виділити особливості цього процесу: 1. Підвищення інтересу до виконання творчого завдання 2. Вдосконалюються навички творчого мислення. 3. Формується вміння ділитися своїми творчими ідеями та пропозиціями в групі, парі, для продуктивної співпраці під час реалізації творчого проекту. 4. Формуються навички активного живого діалогу, вміння з радістю та захопленням співпрацювати в групі, парі, колективу; потреби виразити свої почуття у колективній творчій співпраці; ініціативності та активної участі у виконанні колективних завдань на уроках образотворчого мистецтва; адекватної оцінки своїх можливостей, здібностей, достоїнств і обмежень; вміння школярів організувати свою діяльність в межах групи для досягнення цілей, усвідомлення етичних цінностей ефективної співпраці та готовності до втілення у життя нових ідей і проектів.

Висновки. За результатами дослідження можна переконливо рекомендувати використовувати колективні проекти для ефективного формування умінь колективної творчої співпраці молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. Для того, щоб дитяча творчість не згасала, а навпаки розвивалась в умовах колективної творчої діяльності, вчителю необхідно здійснювати цілеспрямований педагогічний вплив на внутрішній світ учня під час проведення уроків мистецтва, а саме: 1) надати доступ до всіх можливих матеріалів, з допомогою яких учень може творче працювати, абсолютно не обмежений стандартами, шаблонами, інструкціями для фантазії; 2) надати учням можливість експериментувати з художніми матеріалами, такий підхід розкриває творчі ідеї учнів; 3) можливість працювати в "центрі генерації творчих ідей" на базі школи. Це окремий клас-студія в якій вчитель мистецтва створює відповідну творчу атмосферу, яка надихає учнів до генерування власних ідей. У цій студії діти

створюють різноманітні творчі проекти, генерують мистецькі ідеї. Вчитель знайомить учнів у нестандартній формі з тим, як народжувались власні ідеї у видатних митців свого часу; 4) навчити гармонійній співпраці з однокласниками у парі, групі та класу в цілому на уроках образотворчого мистецтва.

Отже, створюючи найкращу атмосферу для проживання творчого життя учнів в межах свого класу, в групах, учитель використовує творчі проекти, які дають змогу виявити творчі здібності кожного в колективній діяльності та сформувати високий рівень умінь колективної творчої співпраці.

Використана література:

1. Демченко І. І., Пічкур М. О., Близнюк Т. О. Творчий розвиток учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва : монографія. Київ : Оміда, 2009. 218 с.
2. Дьяченко В. К. Коллективный способ навчання: дидактика в діалогах. Москва : Народна освіта, 2004. 352 с.
3. Коллективный способ навчання. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/Коллективный_способ_навчання.
4. Методика и технологія. Сайт Освіта.ua. Режим доступу : <http://ru.osvita.ua/school/method/technol/6630/>.
5. Теорія і практика формування дитячого колективу / уклад. О. В. Кулаченко, І. В. Молодушкіна. Х. : Вид. Група "Основа", 2012. 144 с.

References:

1. Demchenko I. I., Pichkur M. O., Blyzniuk T. O. Tvorchyi rozvytok uchniv pochatkovoї shkoly zasobamy obrazotvorchoho mystetstva : monohrafiia. Kyiv : Omida, 2009. 218 s.
2. Diachenko V. K. Kolektyvnyi sposib navchannia: dydaktyka v dialohakh. Moskva : Narodna osvita, 2004. 352 s.
3. Kolektyvnyi sposib navchannia. Vikipediia. Vilna entsyklopediia. Rezhym dostupu : https://uk.wikipedia.org/wiki/Kolektyvnyi_sposib_navchannia.
4. Metodyka y tekhnolohiia. Sait Osvita.ua. Rezhym dostupu : <http://ru.osvita.ua/school/method/technol/6630/>.
5. Teoriia i praktyka formuvannia dytiachoho kolektyvu / uklad. O. V. Kulachenko, I. V. Molodushkina. Kh. : Vyd. Hrupa "Osнова", 2012. 144 s.

Янковская И. Н., Подусевская Е. С. Формирование умений коллективного творческого сотрудничества младших школьников на уроках изобразительного искусства.

В статье рассматривается проблема формирования умений коллективного творческого сотрудничества младших школьников на уроках изобразительного искусства. Обоснована актуальность применения учителем начальной школы технологии коллективного способа обучения на уроках изобразительного искусства. Авторами рассматриваются методические советы из опыта педагогической деятельности в работе с учениками начальной школы относительно проблемы исследования.

Ключевые слова: начальная школа, коллективный способ обучения, творческие способности, умения коллективного творческого сотрудничества, генерация творческих идей, творческая деятельность.

Yankovskaya I., Podusevskaya H. Forming of abilities of collective creative collaboration of junior schoolboys on the lessons of fine art.

The article considers an issue of building skills of primary pupil's collective creative cooperation in the fine arts lessons. The relevance of the collective study technology application in the fine arts lessons by primary school teacher's is proved. The authors addressing methodical advices regarding investigated problem those grounded on pedagogical experience in work with primary school students.

Keywords: primary school, collective teaching method, creative abilities, ability of collective creative cooperation, generation of creative ideas, creative activity.